

מראי מקומות- קידושין נ"ט

(א) **קידשה לנפשי, והתניא מה שעשה עשוי** אלא שנהג בו מנהג רמאות- ויש להעיר, למה הוא רק מנהג רמאות, הרי לכאורה הוא ממש כמו עני המהפך בחררה דאי לקמן דנחשב לרשע, ומ"ש. וביאר העצמות יוסף דלא שייך לומר עני המהפך בחררה אלא היכא שהוא עצמו מהפך אחריה, אבל היכא דלא מהפך בעצמו אלא שלח שליח, בזה לא שייך עני המהפך בחררה, אלא דנקרא מנהג רמאות. ויוצא מזה, דמי שהוא בעצמו מהפך אחר איזה אשה לקדשה, ובא אחר וקידשה, שפיר יהי נחשב עני המהפך בחררה, ונקרא רשע. **אולם ע' במהרש"ל** (נח: דכ' דבקידושין לא שייך רמאות או רשעות כלפי מי שהוא מהפך אחריה (אפי' בעצמו), ומה דאי' דמה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות, היינו דוקא ארישא קאי, אהא דהלך השליח וקידשה לעצמו, וזהו רק משום שהי' שלוחו. ומה דלא שייך רמאות או רשעות בקידושין, היינו משום דאין שייך לומר לו לך קנה במקום אחר, דבנשואי אשה יכול לומר לא נחא לי באחרת. **וע' באגרות משה** (אה"ע א', צ"א) דהאריך בכל זה, וכ' דאינו נקרא עני המהפך בחררה כיון שהאשה אין צריכה להסכים להשידוך, וא"כ אינו נקרא רשע. גם כ' דלפי **תוס'** ודעימי' דאין שייך עני המהפך אלא במקח ולא בהפקר, א"כ ודאי אין שייך עני המהפך בקידושין. וע"ע שם שהביא מח' בין הרמב"ם והשו"ע, דהרמב"ם באמת קורא אותו רשע, והשו"ע קורא אותו רק רמאי. וביאר האג"מ דהחילוק בין רשע לרמאי הוא, דרשע הוא חמור ממנהג רמאות, שרשע יכולין לכרוז עליו בבהכ"נ שעשה מעשה רשע זו. וע"ש עוד מה שביאר בדעת הרמב"ם בענין עני המהפך בנישואין.

(ג) **עני המהפך בחררה וכו'- ע' בתוס' דכ' דרק** במקח וכדו' אמרי' הכלל דעני המהפך בחררה וכו', אבל בהפקר לא אמרי' הכי, דהסברא דעני המהפך בחררה הוא דיכול לקנות במקום אחר, אבל אין שייך לומר כן בהפקר ומציאה, דבזה אין שייך לומר דהי' שייך לעשותו במקו"א. אולם ע' בר"ן (כד. בדפיו) שהביא שדעת הרמב"ן הוא כמו דמשמע בדעת רש"י דגם בהפקר ומציאה אמרי' הא דעני המהפך. אבל עכ"ז כ' דרק בעני אמרי' היסוד דעני המהפך, אבל בעשיר לא אמרי' הכי, דעשיר מצוי לו לחם בביתו או ליקח משכניו. ואע"ג דר' גידל עשיר הי', והגמ' אומר אצלו עני המהפך, זהו רק משום דשם הי' מדבר במקח קרקעות, וקרקעות אין מצויין ליקח, ולכן שייך גם אצל עשיר.

(ב) **סבר אדהכי והכי אתא איניש אחרינא מקדש לה-** הק' הריטב"א, איך שייך לצדד כן, הרי אי' בריש סוטה דמ' יום קודם יצירת הולד וכו' בת פלוני לפלוני. ותי' דמיירי בזיווג שני, א"נ יש לחוש שמא יקדמנו אחר ברחמים [ויק"ק, למה לא הק' על מתני' גופא, למה זה נחשב רמאות, הרי אם הצליח השליח לקדשה לעצמו, הרי ודאי לא הי' שייך להמשלח, ואולי עכ"ז נחשב לרמאות, כיון דסכ"ס הוא שילחו לעשות שליחות זו לקדשה [ל].

עכשיו ששייך בה ביטול, אע"כ משום דס"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור למפרע.

תהא חייבת להחזיר המעות, דמ"מ הדבר ברשותה".

ז שאני נתינת מעות ליד האשה דכי מעשה דמו- ביאר הרשב"א, "ולא אתי דיבור ומבטל אפי' מעשה זוטר כי האי, אע"ג דכדבור דמי ולא כמעשה גמור" [דהיינו, דהכי ס"ל ר"ל, דבדיבור גמור אתי דיבור ומבטל דיבור, אבל אף מעשה זוטר כזה אין דיבור מבטל].

ה לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו- כ' הרא"ש (ג') "ה"ה דהוה מצי למיבעיא בדידי, אלא משום דמתני' איירי בדידה, שבא אחר וקדשה, מיבעיא לי' בדידה... ועוד, דריש לקיש הוה מודה בי' דדוקא באשה קאמר, משום דנתינת המעות לידה חשיב כמעשה להאי לישנא". וכפשוטו דבריו תמוהים, מ"ש כלפי דידה דאמרי' דס"ל לר"ל דנחשב מעשה, וצריכה מעשה לעוקרה, ומ"ש כלפי דידה דלא נחשב מעשה, ומודה ר"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור. וכ' הקרבן נתנאל (כ') דיש לבאר דס"ל להרא"ש כשי' הר"ן, דהיכא שהיא חוזרת צריכה להחזיר מעות הקידושין, אבל היכא שהיא חוזר, אינה צריכה להחזיר המעות (ולפ"ז צ"ל דחזר הרא"ש ממש"כ בתשו' ל"ח, ח', דלא כהר"ן). וא"כ, הביאור הוא כזה, דכיון שהיא צריכה לעשות מעשה כשחוזרת מהקידושין, דהיינו, להחזיר המעות, א"כ לא אתי דיבור ומבטל המעשה עד שעשתה המעשה דחזרת המעות. אבל כשהיא חוזר, מה בידו לעשות, דהיא אינה מחזרת כסף הקידושין, וא"כ אין שייך מעשה בזה לעקור הקידושין, וא"כ שפיר אתי דיבור ומבטל המעשה.

ח אלא מיד מחשבה מיהא תפיק- הק' הרמב"ן, הא גם לר"ל ק', דהא גם ר"ל ס"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור גרידא. וצידד הרמב"ן דאולי מעיקרא נח' באתי דיבור ומבטל דיבור, והק' ר"ל תחלה מכל הכלים, והדר פרכי' ר"י לדידי' מתרומה, והדר ר"ל וקם בשיטתו דדוקא דיבור כעין מעשה אין דיבור מבטלו. א"נ, דסבר הגמ' דמחשבה דטומאה הוא כמעשה כל דהו, או משום דהוקשה למעשה, או משום דכיון דמוריד הכלי לידי טומאתו, זה שפיר נחשב מעשה כל דהו.

ט לא קידשה עצמה וחזרה בה מהו- פי' בתוס', דהיינו דחזרה בה בלא אמירתה לשליח, דאי אמרה לשליח אין רצוני שתקדשני, פשיטא דאינה מקודשת, וכו'. וע' בקובץ הערות (השמטות, אות ז') שהעיר, דכיון שנתנה להשליח כח לעשות הקידושין, ואינה יכולה לבטל השליחות על הצד דלא אתי דיבור ומבטל דיבור, א"כ מהו החילוק בין אם היא בפניו או לא. וביאר, דא' מדיני שליחות הוא דצריך לעשות השליחות בשביל המשלח, אבל אם עשה על דעת עצמו לא מקרי עשה שליחותו. וא"כ, כיון דכאן הוא יודע שאי"ז רצון המשלח, א"כ אין שייך לומר דעשה כן על דעת המשלח, אע"כ דעשה כן על דעת עצמו, ולכן לא מהני. וע' בפני יהושע שכ' דדברי תוס' הם שלא כדברי רש"י, שכ' בפירוש וחזרה בה בין בפני שליח ובין שלא בפני השליח. אולם כ' די"ל דמש"כ רש"י היינו היכא שחזרה מהשליחות, ולא מהקידושין עצמן, וא"כ אפי' אם חזרה מהשליחות, מ"מ כיון דנתרצית בעצם הקידושין, א"כ חל הקידושין מדין ארצווי ארצי קמי' (ולפ"ז איצ"ל שיש איזה מח' רש"י ותוס' לדינא). עוד צידד לומר דלגמרי סבר ר"ל דאינה יכולה לחזור, ואפי' בפני

ו ר' יוחנן אמר חוזרת, אתי דיבור ומבטל דיבור- ע' בקובץ הערות (ע"ו, י"ב) שהביא מש"כ בשו"ת הרשב"א (ד', פ"ד) בשולח גט לאשתו וביטל השליחות, ואח"כ רוצה לבטל הביטול, כ' הרשב"א דבזה לא אמרי' אתי דיבור ומבטל דיבור, דלא שמענו בשום מקום דליתי דיבור של קיום ומבטל דיבור של ביטול. וביאר הקו"ה דכוונתו לומר דלא אתי דיבור ומבטל דיבור למפרע, אלא מכאן ולהבא, וא"כ אין שייך לבטל הדיבור של הביטול, דמה שייך לבטל הביטול מכאן ולהבא, הרי כבר נתבטל השליחות מעיקרא. אולם ע' בשערי חיים (גיטין נ"א, ג') דהוכיח מדברי הרשב"א להיפוך, שהוא הבין דכוונת הרשב"א לחלק בין דיבור של קיום לדיבור של ביטול. ולכן הק', מה שייך לצדד לבטל דיבור של ביטול, הרי אין שום חלות בעולם

מעכשיו, אז מועלת המעשה כדי לחול כשבא הדבר לעולם.

(ג) **מספקא לי' אי תנאה הואי אי חזרה הואי-** העיר בחי' רעק"א, במאי עסקי', אי בדכפלי' לתנאי', א"כ איך שייך לצדד דחזרה היא. ואי לא כפלי', א"כ מהו הצד דתנאי הוא, הא תנאי כזה לא מהני, וגם מה ס"ל לשמואל. וביאר דרב ס"ל דמתני' מיירי בדלא כפלי', ואה"נ, על הצד דכוונתו היתה לתנאי, באמת התנאי בטל והמעשה קיים מיד (לא למפרע), ועל הצד דחזרה הואי חל הקידושין לאחר זמן. אבל שמואל ס"ל דמתני' מיירי בדכפלי' לתנאי', דס"ל לשמואל דאפי' אם לא כפלי' ודאי תנאי הוא, וא"כ יהי' הקידושין חל מיד, ולכן הי' מוכרח לפרש דמיירי בדכפלי', ואף דדוחק הוא בהמשנה לומר דמקודשת ואינה מקודשת היינו רק לל' יום, אבל הי' מוכרח לכך.

(ד) **מספקא לי' אי תנאה הואי- פרש"י,** אי תנאה הואי אם לא אחזור בי. והק' הרמב"ן, דמנין לנו לבדות מלבנו תנאי כזה שלא אמר (וע"ש שהק' עוד קו' על פרש"י). ולכן הוא פי' דהתנאי הוא כזה, דהקידושין חלין מעכשיו, אבל רק אם יבואו ל' יום, דהיינו דהקב"ה מקיים אותנו ויגיענו לל' יום, אבל אם או הוא או היא מתים תוך הל' יום, אז נמצא דהקידושין בטלין למפרע. וע' באבני מלואים (מ', ז') שהעיר דמדברי רש"י בפירושו לשיטת שמואל כ' אם ימות תוך ל' יום, דמשמע כפי' הרמב"ן. וביאר שי' רש"י ע"פ מש"כ הרשב"א, דפי' (על דרך רש"י, דהתנאי הוא בחזרה) דכי קאמר מעכשיו ולאחר ל', כאומר מעכשיו תהא מקודשת ובלבד שכל שלשים יהי' ברשותי לבטלן. וא"כ, בזה התנאי ג"כ נכלל דאם מת תוך הל' יום דאינה מקודשת, דסכ"ס לא הי' ברשותו לבטלן לאחר ל', כיון שמת. עוד בדברי רש"י, ע' בפני יהושע שדייק מלשון רש"י "אם לא אחזור בי", דהזכות לחזור הוא רק שלו, אבל היא אינה יכולה לחזור, דאי"ז נכלל בהתנאי, וחזרתה אינה כלום.

השליח, כיון דקיי"ל בכל דוכתי דדבורא לאו כלום הוא, דאפשר דאין פיו ולבו שוין, ולהפליג בדברים נתכוונו, ואפשר דה"נ כן הוא, ורק בשליחות הואי גזה"כ דמהני בדבור בעלמא, ואם רוצה לבטל השליחות, ס"ל לר"ל דצריכה לבטלה בפני ב"ד דוקא.

(י) **תיובתא דר"ל תיובתא- ק',** דהא בעלמא כשאמרי' תיובתא, היינו דמביאין ברייתא, וי"ל דלא ידע האמורא אותה ברייתא. אבל כאן אתותב ר"ל ממשנה, ולכאור' תמוה, האם לא ידע המשנה. וכ' התוס' הרא"ש, "וי"ל שהי' מחלק שום חילוק בין גט לקידושין, ולא הי' כדאי בעיני בעלי התלמוד לסדרן בתלמוד, והעמידו דבריו בתיובתא, וכן יש לפרש בכל מקום שסותר דברי אמורא מתוך המשנה".

(יא) **והלכתא כוותי' דר"י- וכן פסק הרמב"ם** (אישות ז', י'). אבל בהל' תרומות (ז', ט'), כ' דאם ביטל שליחותו קודם שיתרומו, אין ביטולו ביטול, וכבר השיג הראב"ד שם, איך פסק כר"ל. וע' בכסף משנה שהביא מהר"י קורקוס ליישב, דשאני קידושין מתרומה, דבקידושין, דדרך האשה להקפיד לישא רק למי שלבה חפץ, לכן בדבור גרידא יכולה לחזור, משא"כ בתרומה, דלא אכפת לי' כ"כ בכרי העומד ליתרום, וא"כ כיון דממנה שליח, שפיר קרינן בי' לדעתכם, ואינו יכול לחזור ולבטלו בדבור בעלמא.

(יב) **לרב מספקא לי' וכו', לשמואל פשיטא לי'** וכו'- הק' בחי' ר' שמעון (נדריים כ"ב, ד"ה ובזה), למה לא אמרי' דכוונתו שיחול החלות לאחר ל', ומה שאמר מעכשיו הוא כדי שלא יהי' כלתה קנינו (ואף דבכסף אין שייך כלתה, כדאי' לעיל, אבל עכ"פ יהי' נפק"מ לענין שטר), ולמה הי' פשוט שהוא או תנאי או חזרה. וכ' ליישב ע"פ היסוד שיסד שם, דבדבר שכבר הוא בעולם, אין שייך שיעשה מעשה עכשיו שיהי' חל לאחר זמן, דאם עושה המעשה עכשיו, ודבר הנקנה הוא עכשיו בעולם, א"כ צריך שיהי' החלות קנין ג"כ מעכשיו. ורק בדבר שלא בא לעולם, והוא מגלה שמצידו יהי' ניחא שהחלות יחול